

ČESKÁ REPUBLIKA
ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Krajský soud v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích rozhodl samosoudcem Alešem Korejtkem ve věci

žalobce: J. D.

proti

žalované: Česká správa sociálního zabezpečení,
sídlem Křížová 1292/25, 225 08 Praha,

o žalobě proti rozhodnutí žalované ze dne 6. 9. 2023, č.j. X,

takto:

I. Žaloba se zamítá.

II. Žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení.

Odůvodnění:

I.

1. Rozhodnutím žalované ze dne 6. 9. 2023, č. j. X, ve spojení s rozhodnutím správního orgánu prvního stupně ze dne 29. 5. 2023, č. j. X, byla zamítnuta žádost žalobce o zvýšení starobního důchodu za výchovu dětí M. D., nar. X, a J. D., nar. X.
2. Správní orgány uvedly, že žalobce dne 7. 12. 2022 podal žádost o zvýšení starobního důchodu (který mu byl přiznán od 28. 10. 2018) za výchovu dětí M. D., nar. X, a J. D., nar. X. V žádosti uvedl, že o děti od narození do zletilosti pečoval osobně v největším rozsahu a že

v uvedené době o dítě nepečovala jiná osoba. Dále uvedl, že M. D., nar. X, bývalá manželka žalobce a matka uvedených dětí, zemřela dne X.

3. Vyjma svého čestného prohlášení žalobce správním orgánům předložil pouze rozsudek Okresního soudu v Chrudimi ze dne 25. 2. 1992, č. j. 3 C 147/91–23, který nabyl moci práva dne 23. 4. 1992 a jímž bylo manželství M. D. a žalobce rozvedeno a nezletilé děti M., nar. X, a J., nar. X, byly svěřeny „do výchovy a výživy“ matky dětí M. D. a žalobci byla uložena povinnost přispívat na výživu dětí.
4. Z evidencí České správy sociálního zabezpečení (dále též „ČSSZ“) správní orgány zjistily, že zesnulá manželka žalobce M. D. byla od 15. 7. 1977 po celý svůj život zaměstnána na Základní škole v X. Zatímco v roce 1980 dosáhl její roční příjem 20 778 Kč, tak v roce 1981 (v době narození dcery M.) dosáhl její roční příjem 11 589 Kč. V tomto roce má M. D. evidováno 182 dnů pracovní neschopnosti a 27 dní náhradní doby pojištění. V roce 1982 pak roční příjem M. D. činil 8 286 Kč a v roce 1983 18 271 Kč. V roce 1984, kdy byla M. D. na mateřské dovolené se synem J., činil její příjem 1 912 Kč a má evidováno 113 dnů doby pracovní neschopnosti a 225 dnů náhradní doby pojištění. V roce 1985 její příjem činil 6 816 Kč a má evidováno 263 dnů náhradní doby pojištění. V roce 1986 pak již její hrubý roční příjem činil částku 22 856 Kč. Z evidencí ČSSZ bylo rovněž zjištěno, že žalobce byl od 12. 9. 1977 do 8. 8. 1997 zaměstnán na plný pracovní úvazek v X. Od narození dětí až do dne 23. 4. 1992, kdy byly obě děti svěřeny rozhodnutím soudu „do výchovy a výživy“ M. D. a žalobci byla uložena povinnost přispívat na jejich výživu, u žalobce nedošlo k poklesu jeho výdělku (vyměřovacích základů) z důvodu péče o děti. Dle správních orgánů z těchto materiálů vyplývá, že vyšší dopad na výdělky měla péče o děti u jejich matky. Matka o děti pečovala osobně a v plném rozsahu minimálně do 4 let věku dcery M. a 3 let syna J. Naopak žalobce vykonával práci, aniž došlo k poklesu jeho výdělku (vyměřovacích základů) z důvodu péče o děti.
5. Správní orgány dále připomněly, že dle článku II bodu 1 zákona č. 323/2021 Sb. platí, že starobní důchody přiznané ode dne, který spadá do období před 1. 1. 2023, se zvýší o 500 Kč měsíčně za každé dítě, které pojištěnec vychoval, od splátky důchodu splatné v lednu 2023, jsou-li splněny podmínky stanovené v bodech 3 až 5; toto zvýšení náleží k procentní výměře starobního důchodu. Podle článku II bodu 3 zákona č. 323/2021 Sb. dále platí, že výchovu téhož dítěte nelze pro účely zvýšení za vychované dítě současně započítat více osobám. Vychovávalo-li totéž dítě více osob, přihlíží se k výchově dítěte jen u té osoby, která o dítě osobně pečovala v největším rozsahu; to platí i v případě, že u téhož dítěte byla jeho výchova zohledněna při stanovení důchodového věku ženy.
6. Dle správních orgánů je cílem právní úpravy výchovného zmírnit statistický rozdíl mezi průměrným starobním důchodem osob pečujících o děti oproti obecnému průměrnému starobnímu důchodu. Nejvýznamnější dopad na pracovní kariéru, a tedy i na výši důchodu, má přitom výchova dítěte zejména v jeho předškolním věku a v prvních letech povinné školní docházky. Ta z pečujících osob, jejíž pracovní kariéra byla výchovou dítěte ovlivněna méně nebo vůbec, má svůj starobní důchod vyšší díky vyšším výdělkům a delší době pojištění. Nedochozí u ní ke snížení důchodu, a není tedy dán důvod pro kompenzaci prostřednictvím výchovného. Takové osobě proto nárok na výchovné nepřisluší. V případě, že osobou, která výchovu zajišťovala v největším rozsahu, je například žena, která již zemřela, zatímco muž, který výchovu zajišťoval v menším rozsahu, dosud žije a je

poživitelem starobního důchodu, nemá tento muž nárok na výchovné, neboť nebyl osobou, která zajišťovala výchovu v největším rozsahu.

7. Správní orgány proto uzavřely, že v řízení nebylo prokázáno, že by žalobce o své děti pečoval v největším rozsahu, resp. nepečoval o ně v největším rozsahu po dobu stanovenou zákonem. V nejútlejším věku dětí o děti osobně pečovala jejich matka. Jednalo se přitom o období, kdy jeden z rodičů musí o tyto děti celodenně pečovat, což mělo prokazatelně negativní dopad na její výdělečné možnosti. Naopak u žalobce toto prokázáno nebylo. Dále bylo rozsudkem Okresního soudu v Chrudimi ze dne 25. 2. 1992, č. j. 3 C 147/91–23, prokázáno, že děti byly i po dobu po rozvodu svěřeny „do výchovy a výživy“ zesnulé manželky žalobce (M. D.) a žalobci byla uložena povinnost přispívat na jejich výživu, přičemž žalobce neprokázal, že by do zletilosti dětí došlo ke změně tohoto stavu, resp. že by bylo soudem rozhodnuto o změně výchovného prostředí dětí. Žalobce neprokázal, že by se jeho péče o děti vymykala obvyklému způsobu řádné společné péče rodičů o děti.

II.

8. Proti rozhodnutí žalované ze dne 2. 12. 2021, č. j. X, které tvoří společně s rozhodnutím správního orgánu prvního stupně materiálně jeden celek, podal žalobce žalobu, v níž obecně namítl, že mu nárok na výchovné vznikl, neboť podal včas a na předepsaném formuláři žádost a čestně prohlásil, že o děti od narození do zletilosti pečoval osobně v největším rozsahu a že v uvedené době o dítě nepečovala jiná osoba. Byť se dle žalobce „neprokázal opak jeho tvrzení“, správní orgány jeho žádost zamítly. Tento dle žalobce nezákonný postup žalobce přisuzuje blíže nespecifikovanému pokynu Ministerstva práce a sociálních věcí „nárokové sociální dávky v co největší míře zamítat, neboť vyplacené navýšení důchodů za vychované děti má dopad na státní rozpočet“. V průběhu řízení před soudem pak žalobce soudu nově předložil potvrzení Vyšší odborné školy pedagogické a Střední pedagogické školy v X, dle kterého zesnulá manželka žalobce (M. D.) byla žákyní této školy od 1. 9. 1977 do 17. 6. 1980 (tedy před narozením společných dětí) a dále byla žákyní dvouletého dálkového pomaturitního studia inovačního, a to od 1. 9. 1987 do 13. 6. 1989, kdy vykonala závěrečnou maturitní zkoušku. Dle žalobce tak bylo prokázáno, že se podílel na výchově dětí „ve výrazně vyšší míře než jeho manželka“, která (jak žalobce uvedl při jednání dne 19. 4. 2024) „byla buď v práci, studovala, nebo byla u milence“. Žalobou napadené rozhodnutí by proto dle žalobce mělo být zrušeno a věc by měla být vrácena žalovanému k dalšímu řízení.
9. Žalovaná ve vyjádření k žalobě [jež není třeba podrobně rekapitulovat, neboť jeho obsah účastníci znají, nadto v řízení byla žalovaná úspěšná, přičemž v odůvodnění rozsudku je třeba vypořádat základní námitky toho účastníka, kterému soud za pravdu nedal; ostatně rozhodnutí soudu je primárně reakcí na žalobní námitky,¹ teprve až v druhé řadě - a pouze tehdy, je-li to pro vyjasnění stěžejních otázek nezbytné - případně může reagovat i na vyjádření k žalobě (srov. shodně rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 2. 6. 2021, č. j. 10 Afs 405/2020 – 41, bod 9)] setrvala na závěrech obsažených v odůvodnění žalobou

¹ Jak mnohokrát uvedl Nejvyšší správní soud (viz např. rozsudky ze dne 15. 1. 2021, č. j. 7 Ads 435/2019–34, bod 10, ze dne 28. 11. 2019, č. j. 7 As 71/2018–31, bod 34, ze dne 31. 10. 2019, č. j. 7 As 303/2019 – 49, bod 15, ze dne 29. 3. 2016, č. j. 5 As 74/2015 – 56, ze dne 25. 11. 2015, č. j. 2 Afs 174/2015 – 45), „je to žalobce, kdo určuje rozsah a meze přezkumu napadeného rozhodnutí v podobě žalobních bodů“ a „správní soud je tak povinen vypořádat se pouze s žalobní argumentací“.

napadeného rozhodnutí, které je dle jejího názoru věcně správné a zákonné, a navrhla, aby soud žalobu zamítl. Současně popřela existenci žalobcem tvrzeného pokynu Ministerstva práce a sociálních věcí.

10. Soud přezkoumal v mezích žalobních bodů (§ 75 odst. 2 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů, dále též „s. ř. s.“) žalobou napadené rozhodnutí [přičemž vycházel ze skutkového a právního stavu, který tu byl v době rozhodování správního orgánu (§ 75 odst. 1 s. ř. s.)], a dospěl k závěru, že žaloba není důvodná.
11. Předně soud připomíná, že rozsah přezkumu žalobou napadeného správního rozhodnutí je ve správním soudnictví vymezen žalobními body (§ 75 odst. 2 s. ř. s.). V odůvodnění rozsudku rozšířeného senátu ze dne 20. 7. 2018, č. j. 3 Azs 66/2017–31, č. 3733/2018 Sb. NSS, Nejvyšší správní soud uvedl, že ve lhůtě pro podání žaloby musí uplatnit žalobce alespoň jeden žalobní bod, aby jeho žaloba byla projednatelná, jinak má být odmítnuta podle § 37 odst. 5 s. ř. s. O další žalobní body lze podanou žalobu rozšířit jen ve lhůtě pro její podání (§ 71 odst. 2 s. ř. s.). K žalobním bodům uplatněným po uplynutí lhůty pro podání žaloby soud nesmí přihlídnout. Takto upravená koncentrace řízení není samoúčelná: jejím smyslem je postavit najisto rozsah důvodů, na jejichž základě bude soud přezkoumávat napadené rozhodnutí, čímž má být zajištěna patřičná míra právní jistoty účastníků řízení a rychlosti řízení. Současně platí, že prostřednictvím následného „doplňování“ žaloby nelze *„do věci přinášet nic zásadně nového ve smyslu dalších důvodů pro zrušení napadeného rozhodnutí. V opačném případě by totiž byl naopak na místě závěr, že se jedná o rozšíření o další žalobní bod“* (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 18. 4. 2013, č. j. 7 As 10/2013-30). I kdyby žalobce tvrdil, že v žalobě uplatnil námitky jen v obecné rovině a doplňujícími podáními je jen rozvedl a konkretizoval, tak by musel toto doplnění učinit ve zmíněné zákonné lhůtě (§ 71 odst. 2 s. ř. s.). Jak totiž výstižně v minulosti konstatoval desátý senát Nejvyššího správního soudu, *„uplatnění obecné žalobní námitky není otevřením bezedné nádoby možných pochybení správního orgánu, ze kterých žalobce může libovolně vytahovat další a další konkrétní námitky až do rozhodnutí soudu, ale pouze zastrěšující typovou kvalifikací konkrétních námitek, které nicméně žalobce musí uplatnit ve lhůtě pro podání žaloby“* (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 20. 12. 2017, č. j. 10 Afs 100/2017-91, bod 21).
12. Obsah a kvalita žaloby předurčuje podobu rozhodnutí soudu, protože míra podrobnosti odezvy správního soudu je závislá na tom, jak detailně své námitky žalobce v žalobě formuluje. Omezí-li se žalobce na pouhá obecná konstatování, nemůže na ně správní soud reagovat jinak než srovnatelně obecně (srov. např. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 28. 9. 2018, č. j. 8 Afs 170/2018–36, bod 20). Žalovaná na 4 stranách žalobou napadeného rozhodnutí podrobně odůvodnila své závěry, přičemž proti zevrubné a promyšlené argumentaci žalované žalobce v žalobě postavil v podstatě obdobné námitky, jaké uplatnil v řádném oprávném prostředku proti rozhodnutí správního orgánu prvního stupně, aniž by předložil konkrétní relevantní konkurující argumentaci zpochybňující správnost závěrů žalované [za žalobní (či kasační) námitku nelze i dle Nejvyššího správního soudu *„rozhodně považovat pouhé negace pečlivě odůvodněných závěrů“* správních orgánů (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 13. 2. 2019, č. j. 5 Afs 126/2017 - 43, bod 50)]. Vzhledem k tomu, že žaloba neobsahuje dostatečně konkrétní názorovou oponenturu vedoucí ke zpochybnění závěrů správních orgánů, nebude soud hledat způsob pro

alternativní a originální vyjádření závěrů, které již přesvědčivě vyslovily správní orgány (podobně srov. např. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 12. 11. 2014, č. j. 6 As 54/2013–128, popř. rozsudek téhož soudu ze dne 4. 3. 2015, č. j. 6 As 72/2014–88), odkazuje na jejich odůvodnění a k věci stručně dodává následující:

13. Nový institut zvýšení starobního důchodu za vychované děti, tzv. výchovné, bylo do zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, zavedeno (viz § 34a zákona o důchodovém pojištění) zákonem č. 323/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů (dále též „zákon č. 323/2021 Sb.“). Týká se jak starobních důchodů nově přiznávaných ode dne, který spadá do období po 1. 1. 2023 [§ 34a odst. 1 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění zákona č. 323/2021 Sb. (dále též „zákon o důchodovém pojištění“)], tak důchodů přiznaných ode dne, který spadá do období před 1. 1. 2023 [čl. II (Přechodná ustanovení) zákona č. 323/2021 Sb.]. Vzhledem k tomu, že žalobci byl starobní důchod přiznán ode dne 28. 10. 2018, přichází do úvahy zvýšení jeho starobního důchodu za vychované děti podle čl. II zákona č. 323/2021 Sb.
14. Podle čl. II bodu 1 zákona č. 323/2021 Sb. starobní důchody přiznané ode dne, který spadá do období před 1. lednem 2023, se zvýší o 500 Kč měsíčně za každé dítě, které pojištěnec vychoval, od splátky důchodu splatné v lednu 2023, jsou-li splněny podmínky stanovené v bodech 3 až 5; toto zvýšení náleží k procentní výměře starobního důchodu.
15. Podle čl. II bodu 3 zákona č. 323/2021 Sb. podmínky výchovy dítěte se pro účely zvýšení podle bodu 1 posuzují u všech pojištěnců podle právních předpisů účinných ke dni, od něhož byl starobní důchod přiznán, pokud se dále nestanoví jinak; tyto podmínky platí i v případě, že o dítě osobně pečoval muž. Výchovu téhož dítěte nelze pro účely zvýšení podle bodu 1 současně započítat více osobám. Vychovávalo-li totéž dítě více osob, přihlíží se k výchově dítěte jen u té osoby, která o dítě osobně pečovala v největším rozsahu; to platí i v případě, že u téhož dítěte byla jeho výchova zohledněna při stanovení důchodového věku ženy. Zvýšení starobního důchodu podle bodu 1 nenáleží, pokud se pojištěnec vůči dítěti dopustil jako pachatel, spolupachatel nebo účastník úmyslného trestného činu proti životu a zdraví, proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti nebo proti rodině a dětem podle trestního zákoníku nebo obdobných úmyslných trestných činů podle dříve platných právních předpisů.
16. Podle čl. II bodu 4 věty první zákona č. 323/2021 Sb. pokud byl důchodový věk stanoven se zohledněním vychovaných dětí, zvýší se starobní důchod podle bodu 1 bez žádosti; za vychované dítě se pro účely zvýšení podle bodu 1 považuje dítě, k jehož výchově bylo přihlédnuto při stanovení důchodového věku.
17. Podle čl. II bodu 5 zák. č. 323/2021 Sb. nejedná-li se o případ uvedený v bodě 4 větě první nebo druhé, zvýší se starobní důchod podle bodu 1 na základě písemné žádosti podané na předepsaném tiskopisu. V této žádosti se uvádějí údaje o vychovaných dětech a o době a rozsahu osobní péče o dítě a čestné prohlášení, že osoba pečovala o dítě v největším rozsahu a že nenastala překážka pro zvýšení starobního důchodu uvedená v bodě 3 větě poslední; údaje o vychovaných dětech lze doložit rodným listem dítěte nebo jiným dokladem o vztahu k dítěti. Tento tiskopis obsahuje též poučení o důsledcích uvedení nepravdivých údajů. Žádost se podává v případě starobních důchodů přiznaných před 1. lednem 2023 nejpozději

do 31. prosince 2024; žádost lze podat nejdříve 1. září 2022 s tím, že pro žádosti podané před tímto dnem se použije obdobně ustanovení § 83b odst. 2 zákona č. 582/1991 Sb., ve znění účinném ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona. Nebyla-li žádost podána ve lhůtě uvedené ve větě čtvrté, zvýšení starobního důchodu podle bodu 1 nenáleží. Podává-li se po 31. prosinci 2022 žádost o přiznání starobního důchodu ode dne, který spadá do období před 1. lednem 2023, zvyšuje se starobní důchod podle bodu 1 jen za výchovu toho dítěte, které pojištěnec uvedl v žádosti o přiznání starobního důchodu, s tím, že věta druhá platí obdobně; není-li tato podmínka splněna, zvýšení starobního důchodu podle bodu 1 nenáleží.

18. Podle § 32 odst. 4 zákona o důchodovém pojištění podmínka výchovy dítěte pro nárok ženy na starobní důchod je splněna, jestliže žena osobně pečuje nebo pečovala o dítě ve věku do dosažení zletilosti alespoň po dobu deseti roků. Pokud se však žena ujala výchovy dítěte po dosažení osmého roku jeho věku, je podmínka výchovy dítěte splněna, jestliže žena osobně pečuje nebo pečovala o dítě ve věku do dosažení zletilosti aspoň po dobu pěti roků; to však neplatí, pokud žena před dosažením zletilosti dítěte přestala o dítě pečovat. Pokud dítě zemřelo po dosažení 5 let věku, je podmínka výchovy dítěte splněna, jestliže žena osobně pečovala o dítě od jeho narození do jeho úmrtí; ustanovení vět první a druhé tím nejsou dotčena.
19. V odůvodnění písemného pozměňovacího návrhu č. 8686 k zákonu č. 323/2021 Sb. poslanca Jana Hamáčka (pozměňovací návrh poslance Jana Hamáčka ke sněmovnímu tisku č. 1230 je dostupný na www.psp.cz) je konstatováno, že „*pozměňovací návrh přináší do oblasti základního důchodového pojištění nový institut zvýšení starobního důchodu za vychované děti, tzv. výchovné, jehož účelem je posílit důchodové nároky osob, které v průběhu svojí pracovní kariéry zajišťovaly výchovu dětí... Vzhledem k tomu, že osobami, které výchovu dětí v největším rozsahu zajišťovaly, jsou převážně ženy, docílí se tímto opatřením částečného snížení často kritizovaného rozdílu mezi průměrným starobním důchodem žen a mužů. Opatření směřuje jak na důchody, které budou přiznávány v budoucnu, tak na důchody přiznané v období před datem účinnosti nové právní úpravy. Pozměňovací návrh reaguje na skutečnost, že průměrný starobní důchod žen je nižší než průměrný starobní důchod mužů. Např. ze srovnání statistických údajů zjišťovaných k měsíci květnu roku 2021 vyplývá, že vyplácený průměrný starobní důchod muže činil 17 080 Kč, zatímco průměrný starobní důchod ženy činí 14 873 Kč, rozdíl tedy činí 2 207 Kč (tj. cca 12,9 %) v neprospěch žen. Tento stav, i když jeho příčiny vznikly a existují mimo základní důchodové pojištění, lze považovat za obtížně společensky obhajitelný a dlouhodobě udržitelný, neboť okamžité náklady na financování základních životních potřeb jsou u žen i mužů v zásadě stejné.*“
20. Z výše uvedeného je zřejmé, že hlavním důvodem pro zavedení výchovného bylo zmírnění statistického rozdílu mezi průměrným starobním důchodem mužů a žen, který činil více než 2 000 Kč. Jednou z příčin tohoto rozdílu jsou přitom výkyvy v kariérách žen, které nastávají v důsledku výchovy dětí [ženy pečující o děti ve větší míře vykonávají méně honorovaná zaměstnání, popř. zaměstnání s kratšími pracovními úvazky, která jsou navíc přerušována překážkami v práci z důvodu potřeby péče o dítě]. Ačkoliv výchovu dětí nepochybně zajišťují i muži (především zajištěním výživy dítěte a péčí o jeho fyzický a intelektuální rozvoj), je v praxi zcela běžné, že jejich kariéra není výchovou tak zásadně negativně ovlivněna. Nepřetržité zaměstnání a vyšší výdělků se přitom samy o sobě pozitivně projeví na výši důchodu – nedochází totiž ke snížení důchodu, a proto zde není důvod cokoliv „kompenzovat“ prostřednictvím výchovného.

21. Se zřetelem k účelu výchovného je proto třeba považovat za osobu, která výchovu zajišťovala ve větším rozsahu, tu z pečujících osob, která péči o děti zajišťovala „na úkor“ možné pracovní aktivity, resp. v jejíž kariéře se ve větším měřítku projevovaly složky výchovy, které mohly s ohledem na svůj charakter negativně ovlivnit délku doby zaměstnání a výdělky pečující osoby.
22. Aby ženě či muži vznikl nárok na výchovné, musí naplnit podmínku výchovy dítěte. Podmínky pro uznání dítěte za vychované jsou v zásadě stejné, jaké platí pro účely snížení důchodového věku žen (§ 32 odst. 4 zákona o důchodovém pojištění). Žena či muž mají nárok na výchovné, pokud o dítě/děti pečovali osobně a po stanovenou dobu. Předpoklad „osobní péče o dítě“ přitom znamená soustavnou a aktivní osobní péči (srov. např. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 9. 1. 2024, č. j. 8 Ads 390/2021-52, bod 29). Například v rozsudku ze dne 4. 12. 2003, č. j. 3 Ads 37/2003-49, Nejvyšší správní soud k splnění podmínky výchovy dítěte pro stanovení důchodového věku ženy uvedl, že „předpoklad osobní péče o dítě“ pro splnění podmínky výchovy dítěte pro nárok ženy na starobní důchod znamená soustavnou a aktivní osobní péči ženy o dítě ve věku do dosažení zletilosti alespoň po dobu deseti, resp. pěti roků. Tato podmínka není naplněna, pokud soud svěřil dítě do péče otce, který za tuto péči nese odpovědnost, dítě pobývalo u otce, a žena (matka) a dítě byly tak od sebe odděleny, a to i když žena (matka) dítě navštěvovala, projevovala o něj zájem, přispívala na jeho výživu otci, a podílela se tedy na výchově dítěte.“
23. Pokud dítě vychovávalo více osob (rodiče, prarodiče, pěstouni) má nárok na výchovné jen ta osoba, která z okruhu vychovávajících (pečujících) osob zajišťovala výchovu dítěte v největším rozsahu. Výchovu téhož dítěte totiž nelze pro stanovení výchovného uznat více osobám – vždy náleží jen jedné osobě, která výchovu dítěte zajišťovala (ve srovnání s ostatními vychovávajícími osobami) fakticky v největším rozsahu. Zohlednění výchovy pro účely výchovného je přitom relativně nezávislé na zohlednění výchovy pro účely stanovení důchodového věku žen. Pokud se například prokáže, že o dítě v největším rozsahu pečoval muž (otec), náleží mu za toto vychované dítě výchovné, přestože byla výchova tohoto dítěte předtím zohledněna při stanovení důchodového věku ženy (matky).
24. V daném případě nebylo sporu (viz např. námitky žalobce proti prvostupňovému rozhodnutí) o tom, že zesnulá manželka M. D. čerpala po narození obou dětí mateřskou dovolenou a (dle tehdy platných a účinných právních předpisů) tzv. další mateřskou dovolenou (dnešní rodičovská dovolená). Dále bylo v řízení, z něhož vzešlo žalobou napadené rozhodnutí, spolehlivě prokázáno (§ 3 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů, dále též „správní řád“), že došlo k výraznému poklesu jejich příjmů (viz bod 4 odůvodnění tohoto rozsudku).² Naopak žalobce byl od 12. 9. 1977 do 8. 8. 1997 zaměstnán na plný pracovní úvazek u X a od narození dětí až do dne 23. 4. 1992, kdy došlo k rozvodu manželství, u žalobce nedošlo k poklesu jeho výdělků (vyměřovacích základů) z důvodu péče o děti (dětem bylo v době rozvodu 8 a 10 let). Po rozvodu, jak bylo prokázáno rozsudkem Okresního soudu v Chrudimi ze dne 25. 2. 1992, č. j. 3 C 147/91–23, který nabyt moci práva dne 23. 4. 1992, byly nezletilé děti M., nar. X, a J., nar. X, svěřeny do výchovy a výživy matky dětí M. D. a žalobci byla uložena povinnost přispívat na jejich výživu. Pozdější změna výchovného prostředí dětí nebyla žalobcem tvrzena (natož

² Což je logické, neboť nejvýznamnější dopad na pracovní kariéru má (nejde-li o specifické případy) výchova dítěte zejména v jeho předškolním věku a v prvních letech povinné školní docházky. V pozdějším období jsou obecně již děti samostatnější a obvykle není nezbytné z důvodu zajištění jejich výchovy přerušovat kariéru.

prokázána). Pokud za tohoto skutkového stavu (a v situaci, kdy žalobce jakožto žadatel o výchovné nepředložil ani neoznačil žádný jiný důkaz na podporu svých tvrzení) správní orgány uzavřely, že

- a) z osob pečujících o M., nar. X, a J., nar. X, to byl žalobce, jehož pracovní kariéra byla výchovou dětí ovlivněna méně (ta z pečujících osob, jejíž pracovní kariéra byla výchovou dítěte ovlivněna méně nebo vůbec, má svůj starobní důchod vyšší díky vyšším výdělkům a delší době pojištění, nedochází u ní ke snížení důchodu, a není tedy dán důvod pro kompenzaci prostřednictvím výchovného),
- b) neobstojí tvrzení žalobce, že o své děti (dětí M., nar. X, a J., nar. X) „osobně a v největším rozsahu pečoval od narození do zletilosti“ (správní orgány nepochybněvaly to, že se žalobce podílel na výchově dětí, nýbrž dospěly k závěru, že nebylo prokázáno, že po stanovenou dobu osobně pečoval o děti v největším rozsahu, jak to vyžaduje zákon) a že „v uvedené době o dítě nepečovala jiná osoba“ (viz text čestného prohlášení, které je součástí žádosti o zvýšení starobního důchodu za vychované dítě),

nelze jim nic vytknout, neboť jejich závěr má jednoznačnou oporu v provedených důkazech. Samotné žalobcovo čestné prohlášení jeho tvrzení neprokazuje (čestné prohlášení toliko osvědčuje, nikoli dokazuje určité skutečnosti – viz např. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 30. 3. 2016, č. j. 10 Azs 274/2015–3, bod 34).

25. Správností uvedených závěrů správních orgánů nemůže otrást ani žalobcem až v řízení před soudem předložené potvrzení Vyšší odborné školy pedagogické a Střední pedagogické školy v X, dle kterého zesnulá manželka žalobce (M. D.) byla žákyní této školy od 1. 9. 1977 do 17. 6. 1980 (tedy před narozením společných dětí) a dále byla žákyní dvouletého dálkového pomaturitního studia inovačního, a to od 1. 9. 1987 do 13. 6. 1989, kdy vykonala závěrečnou maturitní zkoušku. Z tohoto potvrzení totiž plyne pouze to, že M. D. před narozením dětí studovala, což je pro posouzení existence nároku žalobce na výchovné irelevantní, a dále to, že po skončení tzv. další mateřské dovolené studovala ještě dva roky dálkově, což osobní péči M. D. nijak nevylučovalo a současně to nijak neprokazuje tvrzení žalobce, že o děti „osobně a v největším rozsahu pečoval od narození do zletilosti“, zvláště když bylo rozsudkem Okresního soudu v Chrudimi ze dne 25. 2. 1992, č. j. 3 C 147/91 – 23, prokázáno, že děti byly po rozvodu svěřeny v 8, resp. 10 letech věku do výchovy matce (a o splnění podmínky výchovy dítěte proto nelze s ohledem na závěry obsažené v odůvodnění rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 4. 12. 2003, č. j. 3 Ads 37/2003–49, nejméně od 23. 4. 1992 vůbec uvažovat). Pokud žalobce přesto trval na tom, že o své děti (dětí M., nar. X, a J., X) „osobně a v největším rozsahu pečoval od narození do zletilosti“ a že „v uvedené době o dítě nepečovala jiná osoba“, měl na podporu svých tvrzení předložit důkazy, nebo je alespoň označit (což neučinil), neboť to byl on jakožto žadatel o výchovné, koho v řízení primárně tížilo břemeno důkazní. I dle Nejvyššího správního soudu v řízení vedeném na základě žádosti leží primárně důkazní břemeno na žadateli, nikoliv na správním orgánu (srov. např. rozsudky Nejvyššího správního soudu ze dne 13. 2. 2020, č. j. 7 Azs 192/2019–28, bod 22, ze dne 14. 3. 2019, č. j. 7 Azs 554/2018–31, bod 19, a judikaturu tam citovanou, či rozsudky Nejvyššího správního soudu ze dne 12. 3. 2020, č. j. 1 Azs 511/2019–38, bod 27, a ze dne 6. 11. 2019, č. j. 7 Azs 345/2019–22, bod 16). Např. v odůvodnění rozsudku ze dne 15. 11. 2017, č. j. 8 Azs 111/2017–36 (bod 16), Nejvyšší správní soud uvedl: „Stěžovatel ani při dalším procesním postupu nedbal povinnosti označit na podporu svých tvrzení důkazy, resp. důkazní prostředky. V doplnění odvolání sice uvedl, že mu byl

umožněn náhradní termín státní zkoušky a že k ukončení studia fakticky nedošlo, potvrzení o studium mu však do úspěšného složení zkoušky nemůže být vydáno, tato svá tvrzení ale opět nijak důkazně nepodložil. Stav svého studia (umožnění náhradního termínu státní zkoušky) přitom mohl prokázat např. listinou nebo svědeckou výpovědí. Stěžovatel namísto toho na svou povinnost označit důkazy rezignoval a až v soudním řízení namítl, že se správní orgány měly Univerzity Karlovy dotázat na stav jeho studia. Takový postup považuje Nejvyšší správní soud za rozporný s povinnostmi účastníka správního řízení, a to tím spíše, že se jednalo o správní řízení zahájené za žádost. Předložení důkazních prostředků, kterými mohlo být prokázáno trvání stěžovatelova studia, bylo ve výlučném zájmu stěžovatele. Byl to stěžovatel, kdo měl být procesně aktivní a správním orgánům nejen tvrdit, ale také prokázat, že stále studuje. Pro uvedené není kasační námitka důvodná.“ Obdobně v odůvodnění rozsudku ze dne 12. 3. 2015, č. j. 9 Azs 12/2015-38, Nejvyšší správní soud uvedl: „Řízení zahajovaná na návrh...nejsou ovládána zásadou vyšetřovací a koncentrace řízení je v nich namístě. Je zejména v zájmu žadatele (zde stěžovatele), aby shromáždil a správnímu orgánu předložil všechny potřebné podklady. Pokud tak stěžovatel neučinil, je současná situace důsledkem pouze jeho nečinnosti.“ V rozsudku ze dne 2. 11. 2020, č. j. 4 Ads 434/2019–37, pak Nejvyšší správní soud ve vztahu k řízení o žádosti o (invalidní) důchod potvrdil, že žadatel o důchod „byl povinen označit důkazy na podporu svých tvrzení (§ 52 s. ř.), a byl tedy povinen prokázat, co sám tvrdí, pokud má správní orgán z jeho tvrzení vycházet (viz rozsudek NSS ze dne 16. 5. 2019, č. j. 5 Ads 24/2018–39)“.

26. Existenci v žalobě zmíněného „pokynu“ Ministerstva práce a sociálních věcí žalobce neprokázal a ani soudu či žalované není známo, že by takový „pokyn“ byl vydán. Je tedy lichá i námitka žalobce, že se žalovaná při svém rozhodování řídila tímto (dle žalobce nezákonným) pokynem. Ostatně v odůvodnění žalobou napadeného rozhodnutí (které tvoří společně s rozhodnutím správního orgánu prvého stupně jeden celek) o žádném pokynu Ministerstva práce a sociálních věcí není jediná zmínka, naopak jsou zde zmíněny podklady pro vydání rozhodnutí, úvahy, kterými se žalovaná řídila při jejich hodnocení a při aplikaci právních předpisů, v odůvodnění jsou též srozumitelně popsány důvody výroku rozhodnutí a jsou v něm též vypořádány základní námitky žalobce (byť i jen implicitně). Skutkový stav byl zjištěn v dostatečném rozsahu, má oporu ve správním spise a na jeho základě byly přijaty odpovídající právní závěry, které byly řádně odůvodněny.

III.

27. Soud tedy uzavírá, že základní žalobní námitky nebyly důvodné, a proto žalobu v souladu s § 78 odst. 7 s. ř. s. zamítl (výrok I).
28. O náhradě nákladů řízení rozhodl soud podle § 60 odst. 1 věty první s. ř. s. (výrok II). Žalobce nebyl v tomto řízení procesně úspěšný a žalovaný ze zákona nemá právo na náhradu nákladů řízení (§ 60 odst. 2 s. ř. s.). Proto soud vyslovil, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů tohoto řízení.

Poučení:

Rozsudek, který byl doručen účastníkům, je v právní moci.

Proti tomuto rozhodnutí lze podat kasační stížnost (mimořádný opravný prostředek) ve lhůtě dvou týdnů ode dne jeho doručení. Kasační stížnost se podává ve dvou vyhotoveních

u Nejvyššího správního soudu, se sídlem Moravské náměstí 6, Brno. O kasační stížnosti rozhoduje Nejvyšší správní soud.

Lhůta pro podání kasační stížnosti končí uplynutím dne, který se svým označením shoduje se dnem, který určil počátek lhůty (den doručení rozhodnutí). Případně-li poslední den lhůty na sobotu, neděli nebo svátek, je posledním dnem lhůty nejbližší následující pracovní den. Zmeškání lhůty k podání kasační stížnosti nelze prominout.

Kasační stížnost lze podat pouze z důvodů uvedených v § 103 odst. 1 s. ř. s. a kromě obecných náležitostí podání musí obsahovat označení rozhodnutí, proti němuž směřuje, v jakém rozsahu a z jakých důvodů jej stěžovatel napadá, a údaj o tom, kdy mu bylo rozhodnutí doručeno.

V řízení o kasační stížnosti musí být stěžovatel zastoupen advokátem; to neplatí, má-li stěžovatel, jeho zaměstnanec nebo člen, který za něj jedná nebo jej zastupuje, vysokoškolské právnické vzdělání, které je podle zvláštních zákonů vyžadováno pro výkon advokacie.

Soudní poplatek za kasační stížnost vybírá Nejvyšší správní soud. Variabilní symbol pro zaplacení soudního poplatku na účet Nejvyššího správního soudu lze získat na jeho internetových stránkách: www.nssoud.cz.

V Pardubicích dne 19. dubna 2024

Aleš Korejtko v. r.
samosoudce